

ki, azonban ezek a diákok ilyenek birtokában sincsenek", mondja Brent. "Attól tartunk, hogy a Braille-t nem olvasó diákok egy olyan köztes állapotba kerülnek, ahol is úgy élnek egy, az írásbeliségen alapuló társadalomban, hogy közben nem rendelkeznek az írásbeliség nyújtotta képességekkel. Bár a vak gyerekek megtanítják a Braille-t, azonban nem mindig történik meg annak erőteljes megerősítése, és vannak olyanok is, akik szerint ez idejemúlt."

A Braille nyomtatású könyvek sokba kerülnek és igen terjedelmesek - egyetlen kötet akár 1.000 dollárnál is többbe

kerülhet. A New York Times cikkében megjegyzi, hogy például a Harry Potter sorozat Braille nyomtatásban 56 darab, 30 cm magas kötetet tesz ki.

"A kiadók attól félnek, hogy úgy járnak, mint a zenei kiadványokkal, ezért a már létező digitális fájlok jogához is nagyon nehéz hozzájutni," magyarázza Brent. "Tiszta időpocsékolás!"

Arra figyelmeztetett, hogy a megbízható eredmények érdekében további, sokkal több résztvevőre kiterjedő vizsgálatok szükségesek.

Fordította: Ollé Attila

Mi történt a vakvilágban

Beszélő narrátor, beszélő képek

"Önök a rádiószínház műsorát hallják." - hangzik az éteren keresztül az MR1 Kossuth Rádióban nap mint nap az ismerős mondat; s ilyenkor az irodalmat, a színházat kedvelő emberek kényelmesen hátradőlnek a karosszéjükben. - Nagyszüleim és szüleim is így mesélik.

Természetesen engem szintén lebilincselnek, lekötnek a rádió- és mesejátékok, hiszen a műfaj jellegéből és sajátosságából adódóan akadálymentesít anélkül, hogy erre külön időt és energi-

át áldozna bárki. A zene, a szöveggörnyezet, a dramaturgia azt hívatottak segíteni, hogy a hallgató - szemét akár behunyva - legyen részese a produkciónak. A látvány hiányát sűrített cselekményvezetéssel, a befogadó képzelőerjét pedig a színész a hangsúlyok és árnyalatok érzékletes alkalmazásával pótolja és oldja meg.

A műfajt hazánkban Vitéz Somogyváry Gyula honosította meg, amely az 1920-as évektől kezdve folyamatosan a rádiók műsorán szerepel.

A rádiószínházi közvetítésekben alkalmazott úgynevezett változásközlő bemondó szövegek (narráció) lehetőségét többen felismerték. Filmek, színházi darabok válnak általa élvezhetővé a vak emberek számára; közönségesebben megfogalmazva a fülbe sutyorgós módszert helyettesíti. A film-narrálásnál a lényeg az, hogy a narráló személy objektíven számoljon be a csak látható eseményekről. További alapvető követelmény a semlegesség, a lényegkiemelés és az apróbb részletek megfelelő körülírása.

A Vakvagányok és a Legyetek jók, ha tudtok című filmek alámondásos változatai DVD-n bármikor megnézhetőek, csak le kell venni a polcról a korongokat.

Kovács Margit, a Vakok Állami Intézetének dolgozója, gyógypedagógus, viszont adott időben, adott helyen, megadott filmet vagy színházi darabot narrál az érdeklődőknek. Tolmácsolta már többek között a Kóristák és az Első látásra című alkotásokat.

Jelenleg részt vesz az országos szintű 90 decibel projektben, ahol január 22-én G.B. Shaw: Szent Johannáját közvetítette 36 látássérültnek a Budapesti Nemzeti Színházban. Az intézet elsőként csatlakozott a projekthez, de további darabok lesznek például Pécsen és Budapesten.

Szabolcs és Melinda ott voltak az előadáson, akik megosztották velem ta-

pasztalataikat és élményeiket. Elmesélték, hogy a színház különleges bánásmódban részesítette a látássérült vendégeket. Közvetlenül az előadás előtt bepillanthattak a kulisszatitkokba, bejárhatták a színpadot, megfoghatták a darab díszleteit, kellékeit, tárgyait. Azt követően Margittól, az úgynevezett fülmonitoron (fülhallgató) keresztül információkat kaptak a látványról, a színdarab szempontjából lényeges momentumokról. Melinda örült a szemléletes narrálásnak, mert így ismerte meg Alföldi Róbert (rendező) alternatív rendezésének poénjait, gegjeit, ötleteit és megoldásait. Szabolcsnak a szemléletesség, az események követhetősége tetszett különösen. Ha lehetőségük lesz rá, szívesen mennek további narrált előadásra is, hiszen mind a ketten szeretik a színház atmoszféráját, az egyszeri pillanat katarzisait.

A narrálás alapvető ötlete Nagy-Britanniából származik, ahol már több mint húsz éve nagy hangsúlyt fektetnek a színházak és a múzeumok akadálymentesítésére. Hazánkban a színházi darabok narrálása még gyerekcipőben jár, de egy piciny csapat: Bonecz Ervin, a 90 decibel projekt ügyvezető igazgatója, valamint három narrátor: Kővári Szimonetta, Donát Ágnes és Kovács Margit, gyógypedagógus, arra törekednek, hogy a hallás,- és látássérült emberek, a jelnyelv és a narrálás segítségével lehessenek részesei egy-egy filmnek

vagy előadásnak. A titkokat Bonecz Ervin és Kovács Margit árulták el nekem.

Ervint egy gyermekkori siket barátja inspirálta arra, hogy jelnyelvi előadásokat hozzon létre. Ő teremti meg a szükséges eszközöket, az infrastruktúrát; szervez, tárgyal, munkája gyümölcsét pedig a fogyatékkal élő felhasználó élvezi. Kővári Szimonetta narrál, de hatalmas szerepet vállal a szervezésből, illetve a lebonyolításból. Szülei látássérültek, így a kultúrához való esély megteremtése érthető.

Kezdetben jelnyelvi előadások voltak, a látássérülteknek szóló narrálás szolgáltatás csak később következett. A Vakok Állami Intézetében dolgozó Margit először a Budapesti Francia Intézetben a Kóristák című művészfilmet narrálta nagy sikerrel, utána az intézetben a lakóknak szervezett filmklubokon filmeket közvetített a látássérült résztvevőknek a könnyebb megértés érdekében. Az úgynevezett szabadidős tevékenységből hivatás lett, a filmeket a színházi előadások váltották fel.

A narráló feladata nem egyszerű. Bár forgatókönyv alapján, előre megírt szövegekkel dolgozik, egy adott előadást mindig az este "rendez". Az emberi tényezők, a bakik, a most és a jelen pillanata sosem kiszámítható. A filmeknél az előre kidolgozott leírás fix helyekre kerül, még a színházban szükség van a rögtönzésre, az improvizáció-

ra és a kreativitásra. Margit szereti a kihívásokat, az előadásokat egészséges izgalommal várja.

Hogy mi szükséges ahhoz, hogy valaki jó narrátor legyen? Interjúalanyaim szerint kell hozzá az érzékiség, a hivatástudat, a rátermettség, a szenvedély. Technikai szempontból fontos a kellemes hang, az átlagon felüli verbalitás, az orgánus, a kifejezőképesség. Kiemelendő szempont a narráció készítésénél az egyensúlyok megtalálása, mert a sok narráció zavaró lehet. A rendelkezésre álló idővel szintén hatékonyan kell gazdálkodni: a megfelelő helyen szabad csak közölni az információkat, ügyelve arra, hogy a narráció ne borítsa fel a darab drámaiságát, hogy ne rombolja le a várt hatást.

A 90 decibel projekt ügyvezető igazgatója kérdésemre elmondta, hogy a színházak szerencsére nyitottak, idén Pécsen, Miskolcon és Budapesten is lesznek még narrációval ellátott előadások. Abban is bízik, hogy növelni tudják a fülmonitorok számát, hogy minél több látássérültet fogadhassanak egy-egy alkalommal. A tervek között szerepel a DVD filmek narrációs sávval történő ellátása is, s ha ez megvalósult, szívesen beszámolok róla lapunkban.

Angliában elterjedt a narráció, álljunk be mi is a sorba. A lehetőséget tálcán kínálják, érdemes élni vele!